

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-60-63

РЗАЄВ Г. І., ПЕТРИК О. М.

Хмельницький національний університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА АНАЛІТИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ЇЇ ОЦІНКИ

В статті досліджено основні площини оцінки конкурентоспроможності підприємства. Окреслено основні аспекти її розуміння. Виділено основні напрями оцінки конкурентоспроможності. Визначено показники оцінки за ними. Проведено аналітичне узагальнення напрямів оцінки. Здійснено групування показників за аналітичними напрямками оцінки. Запропоновано удосконалення напрямів оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємств, ефективність функціонування, фінансовий стан, маркетингові характеристики.

RZAEV G., PETRYK O.

Khmelnitskyi National University

ENTERPRISE COMPETITIVENESS AND ANALYTICAL DIRECTION OF ITS EVALUATION

The purpose of the article is to explore approaches to assessing the competitiveness of an enterprise. The article explores the essence of enterprise competitiveness. The main planes of its estimation are considered. The basic aspects of its understanding are outlined. The main areas of competitiveness assessment are highlighted. The leading areas of competitiveness assessment are identified. Generalizations are made according to the leading aspects. The competitiveness estimation on efficiency characteristics is distinguished. The characteristics of innovative activity are highlighted. Competitiveness assessment is extensive. It is proposed to investigate the competitiveness of products. The competitiveness of the supply on the market is outlined. Management competitiveness assessment is provided. Marketing characteristics are highlighted. It is suggested to evaluate ways to adapt to the market. Emphasized on the expediency of taking advantage of competitive advantages. The importance of estimating the profitability of sales under market conditions is emphasized. The indicators of the assessment in the outlined directions are determined. Prospects of their use are considered. An analytical generalization of the directions of the assessment is made. The grouping of indicators by analytical lines of assessment is carried out. The financial characteristics of the enterprise activity are outlined. The analysis of efficiency and effectiveness of the activity is distinguished. The analysis of innovative characteristics is highlighted. The need to use marketing characteristics is emphasized. Improvement of the directions of estimation of competitiveness of the enterprise is offered. The necessity to assess economic security, business activity, bankruptcy probability is emphasized. These areas will increase the effectiveness of analytical work. Provide prompt decision-making.

Keywords: competitiveness of enterprises, efficiency of operation, financial status, marketing characteristics.

Постановка проблеми. Практика функціонування українських підприємств свідчить про нестабільність їх функціонування за умов конкурентного середовища. Для більшості вітчизняних підприємств характерна негативна динаміка результативних показників. Погіршення стану активів, джерел їх формування, нестабільність розрахунків, погіршення ефективності функціонування свідчать про зниження конкурентних позицій вітчизняних виробників на ринку. Погіршення конкурентних позицій підприємств свідчить про зниження рівня конкурентоспроможності. Відповідно проблеми оцінки та підтримки рівня конкурентоспроможності є актуальними і висуваються на одне із перших місць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання оцінки конкурентоспроможності вивчаються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. У попередніх дослідженнях нами вивчалися існуючі на сьогодні напрями її оцінки. На наше переконання, було виділено три провідних напрями, а саме: оцінка конкурентоспроможності продукції, оцінка конкурентних переваг, оцінка ефективності функціонування. Крім того було наголошено на існуванні багатоаспектного підходу, який має чимало прихильників, широко обговорюється і відповідно має значну кількість дискусійних питань. Основними представниками багатоаспектного підходу є Азоев Г.І., Денисенко М.П., Гречан А.П., Косянчук Т.Ф., Лук'янова В.В., Майорова Н.І., Оноприенко Г.К., Суша Г.З., Тильванчук О., Хрипач В.Я., Шилова К.О., Шкардун В.Д. та ін. Важливо підкреслити, що думки зазначених науковців є слухними, мають право на існування, але при тому, в окремих випадках є обмеженими, і навпаки розгалуженими, що відповідно порушує цілу низку дискусійних питань.

Метою статті є дослідження сутності підходів до поняття конкурентоспроможності підприємства за багатоаспектним напрямом, а також їх систематизація та узагальнення відповідно до провідних думок науковців, що їх представляють. Мета статті досягається шляхом виконання таких завдань:

- окреслення основних напрямів та окремих аспектів дослідження конкурентоспроможності підприємства;
- спрямування показників та критеріїв оцінки конкурентоспроможності у розрізі представників напрямів дослідження;
- оцінка перспектив використання зазначених напрямів та показників у розрізі дослідників.

Основна частина. За умов нестабільності економіки визначним критерієм конкурентоспроможності підприємства є випуск конкурентоспроможної продукції. Не менш важливим аспектом дослідження конкурентоспроможності підприємства є характеристики ефективності його функціонування. Важливою оцінкою конкурентоспроможності підприємства є результативність його діяльності та перспективи діяльності.

Розглянемо основні напрями дослідження та провідні аспекти за ними, що представлено нами у табл. 1.

Важливо зауважити, що практично всі дослідники, під час оцінки конкурентоспроможності підприємства, наголошують на необхідності дослідження ефективності під різними кутами, а саме:

- ефективність використання власних і позикових ресурсів підприємства за умов конкурентного ринку;
- ефективність використання всіх ресурсів підприємства;
- ефективність управління;
- ефективність господарської діяльності у розрізі її видів (виробничої, фінансової, інвестиційної тощо).

Окремі науковці приділяють значну увагу критеріям оцінки інноваційної діяльності, що є вагомим критерієм конкурентоспроможності підприємства, а саме:

- якість і унікальність технологій;
- конкурентоспроможність продукції;
- інноваційність за критеріями ритмічності, технологічності, мінімізації витрат.

Не менш важливе значення зазначеними науковцями приділяється питанням оцінки конкурентоспроможності за різними її площинами, а саме:

- конкурентоспроможність продукції;
- конкурентоспроможність товару;
- конкурентоспроможність пропозиції на ринку;
- конкурентоспроможність ресурсів, що є у розпорядженні підприємства (потенціал підприємства);
- конкурентоспроможність менеджменту;
- конкурентоспроможність підприємницької ідеї та ін.

Наступним важливим напрямом оцінки конкурентоспроможності є маркетингові характеристики підприємства, а саме: конкурентоспроможність продукції; адаптація до ринку, вміння використовувати переваги; реалізація конкурентоспроможних товарів; конкурентоспроможність пропозиції на ринку; прибутковість реалізації за умов конкурентного ринку.

Таблиця 1

Напрями та окремі аспекти дослідження конкурентоспроможності підприємства

№	Представники погляду, джерело	Напрями та окремі аспекти досліджень
1	Тильванчук О. [4, с. 15, 16, 20]	якість і унікальність технологій; конкурентоспроможність продукції; ефективність виробничої діяльності; адаптація до ринку, вміння використовувати переваги; інноваційність за критеріями ритмічності, технологічності, мінімізації витрат
2	Денисенко М.П., Гречан А.П., Шилова К.О. [2, с.36-37]	ефективність використання власних і позикових ресурсів підприємства за умов конкурентного ринку; виробництво і реалізація конкурентоспроможних товарів; ступінь переваг сукупності оціночних показників його діяльності
3	Шкарлун В.Д. [5, с.38-50]	конкурентоспроможність пропозиції на ринку; конкурентоспроможність ресурсів, що є у розпорядженні підприємства (потенціал підприємства); конкурентоспроможність менеджменту; конкурентоспроможність підприємницької ідеї
4	Хрипач В.Я., Суша Г.З., Оноприенко Г.К. [6, с.93]	конкурентоспроможність продукції; ефективність використання ресурсів; ефективність діяльності підприємства
5	Косянчук Т.Ф., Лук'янова В.В., Майорова Н.І. [3, с.69-70]	переваги сукупності оціночних показників діяльності підприємства; ефективність управління; конкурентоспроможність товару
6	Азоев Г.Л. [1, с.51]	ефективність господарської діяльності; прибутковість реалізації за умов конкурентного ринку; ефективне використання наявних у підприємства ресурсів

Доцільно відзначити, що поодинокі характеристики, за визначеними аспектами, у дослідженнях окремих науковців дублюються, крім того зазначені напрями можуть належати як до напрямів оцінки конкурентоспроможності підприємства, прибутковості та ефективності його діяльності, так і до інших, а саме маркетингових характеристик та ін. Зазначені аспекти та напрями дослідження не є постійними та можуть змінюватись відповідно до мети дослідження та завдань її досягнення.

Важливим, при оцінці конкурентоспроможності підприємства, крім виділення провідних аспектів її дослідження, окреслення основних показників та критеріїв її оцінки. Крім того є важливим окреслити перспективи використання зазначених показників її оцінки у розрізі зазначених напрямів. Основні напрями формування показників, окремі показники та перспективи їх використання представлені нами у табл. 2.

Узагальнення, проведені нами, дали змогу окреслити такі основні аналітичні напрями оцінки конкурентоспроможності підприємства та окреслити основні показники, що їх представляють. Так основними напрямами аналітичної оцінки конкурентоспроможності підприємства є такі:

- аналіз фінансових характеристик;
- аналіз ефективності та результативності діяльності;
- оцінка та аналіз інноваційних характеристик;
- аналіз окремих площин конкурентоспроможності;
- аналіз маркетингових характеристик;
- аналіз стану та ефективності використання ресурсів.

Таблиця 2

Показники та критерії оцінки конкурентоспроможності підприємства у розрізі дослідників

№	Представники погляду	Спрямування (показники, критерії) оцінки конкурентоспроможності підприємства (організації)	Перспективи використання у
1	Тильванчук О. [4, с. 15, 16, 20]	конкурентоспроможність продукції; ефективність використання потенціалу підприємства; ефективність управління й маркетингу	ефективність використання потенціалу підприємства
2	Денисенко М.П., Гречан А.П., Шилова К.О. [2, с.36-37]	оцінка ефективності виробничої діяльності; оцінка фінансового стану організації; оцінка ефективності організації збуту й просування товару; оцінка конкурентоспроможності товару	оцінка ефективності виробничої діяльності; оцінка фінансового положення організації
3	Шкардун В.Д. [5, с.38-50]	показники, що характеризують ресурси, вимоги до них та умови успішної діяльності; маркетингові показники (ринкова доля); найпростіші фінансово-економічні показники; показники фінансової результативності (платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність)	– показники фінансової результативності (платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність)
4	Хрипач В.Я., Суша Г.З., Оноприенко Г.К. [6, с.93]	оцінка конкурентоспроможності продукції; оцінка ефективності використання ресурсів	– оцінка ефективності використання ресурсів
5	Косянчук Т.Ф. Лук'янова В.В Майорова Н.І. [3, с.69-70]	показники оцінки ефективності виробничої діяльності; показники оцінки фінансового становища підприємства; показники оцінки ефективності організації збуту та просування товару; конкурентоспроможність товару	показники оцінки ефективності виробничої діяльності; показники оцінки фінансового становища підприємства
6	Азоев Г.Л. [1, с.51]	показники ефективності використання ресурсів; показники прибутковості діяльності; показники ефективності господарської діяльності	показники ефективності використання ресурсів; показники прибутковості діяльності; показники ефективності господарської діяльності

Основні аналітичні спрямування та показники за ними представлено нами у табл. 3.

Висновки. За проведеними дослідженнями, а саме за даними табл. 2, 3, нами здійснено узагальнення напрямів оцінки конкурентоспроможності та окреслено показники за ними, у розрізі існуючих напрямів. Важливо підкреслити, що окреслені напрями мають право на існування і є слухними. При тому вони можуть як укрупнюватись, так і розгалужуватись, відповідно до мети та завдань її досягнення. Але при тому важливо наголосити, що зазначені напрями оцінки конкурентоспроможності потребують удосконалення відповідно до вимог часу. Так, буде доцільним, на нашу думку, окреслити наступні напрями, що є важливими і напрямом пов'язані з конкурентоспроможністю підприємства, а саме:

- оцінка та аналіз характеристик економічної безпеки;
- оцінка та аналіз характеристик ділової активності підприємства;
- оцінка та аналіз перспектив ймовірності банкрутства.

Таблиця 3

**Аналітичні характеристики та показники оцінки конкурентоспроможності підприємства
у розрізі напрямів дослідження**

Аналітичні напрями	Показники оцінки конкурентоспроможності підприємства розрізі напрямів
Аналіз фінансових характеристик	показники оцінки фінансового становища підприємства; оцінка фінансового стану організації; найпростіші фінансово-економічні показники; показники фінансової результативності (платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність)
Аналіз ефективності (в т.ч. ресурсів) та результативності діяльності	показники прибутковості діяльності; показники ефективності використання ресурсів; показники ефективності господарської діяльності оцінка ефективності виробничої діяльності; ефективність управління й маркетингу
Оцінка та аналіз інноваційних характеристик	конкурентоспроможність продукції; інноваційність за критеріями ритмічності, технологічності, мінімізації витрат
Аналіз окремих площин конкурентоспроможності	конкурентоспроможність продукції; показники оцінки ринку та просування товару; конкурентоспроможність товару
Аналіз маркетингових характеристик	маркетингові показники (ринкова доля); оцінка ефективності організації збуту й просування товару; оцінка конкурентоспроможності товару оцінка конкурентоспроможності продукції;
Аналіз стану та ефективності використання ресурсів	оцінка ефективності використання ресурсів; показники, що характеризують ресурси, вимоги до них та умови успішної діяльності ефективність використання потенціалу підприємства

Удосконалення методики аналізу за вказаними напрямками дасть можливість розширити його можливості, підняти якість та результативність аналітичної роботи та забезпечити оперативність прийняття управлінських рішень.

Література

1. Азов Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азов. – М. : Изд-во Центр экономики и маркетинга, 1996. – 205 с.
2. Денисенко М.П. Методика кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства швейної галузі / М.П. Денисенко, А.П. Гречан, К.О. Шилова // Економіка та держава. – 2005. – № 8. – С. 36–38.
3. Косянчук Т.Ф. Економічна діагностика : навч. посіб. / [Т.Ф. Косянчук, В.В. Лук'янова, Н.І. Майорова, В.В. Швид] / за заг. ред. Т.Ф. Косянчук. – Львів : «Новий світ-2000», 2007. – 452 с.
4. Тьльванчук О. Конкурентоспособность на тонком льду / О. Тьльванчук // Компаньон. Стратегии. – 2005. – № 5. – С. 14–20.
5. Шкардун В.Д. Интегральная оценка конкурентоспособности предприятия / В.Д. Шкардун // Маркетинг. – 2005. – № 1 (80). – С. 38–50.
6. Экономика предприятия / В.Я. Хрипач, Г.З. Суша, Г.К. Оноприенко / под ред. В.Я. Хрипача. – Минск : Экономпресс, 2000. – 464 с.

References

1. Azoev G.L. Konkurenciya: analiz, strategiya i praktika / G.L. Azoev. – M. : Izd-vo Centr ekonomiki i marketinga, 1996. – 205 s.
2. Denysenko M.P. Metodyka kilykysnoi otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva shveinoi haluzi / M.P. Denysenko, A.P. Hrechani, K.O. Shylowa // Ekonomika ta derzhava. – 2005. – № 8. – S. 36–38.
3. Kosianchuk T.F. Ekonomichna diahnostyka : navch. posib. / [T.F. Kosianchuk, V.V. Lukianova, N.I. Maiorova, V.V. Shvyd] / za zah. red. T.F. Kosianchuk. – Lviv : «Novyi svit-2000», 2007. – 452 s.
4. Tyl'vanchuk O. Konkurentosposobnost' na tonkom l'du / O. Tyl'vanchuk // Kompan'on. Strategii. – 2005. – № 5. – S. 14–20.
5. Shkardun V.D. Integral'naya ocenka konkurentosposobnosti predpriyatiya / V.D. Shkardun // Marketing. – 2005. – № 1 (80). – S. 38–50.
6. Ekonomika predpriyatiya / V.Ya. Hripach, G.Z. Susha, G.K. Onoprienko / pod red. V.Ya. Hripacha. – Minmk : Ekonompress, 2000. – 464 s.

Рецензія/Peer review : 03.07.2019

Надрукована/Printed : 10.09.2019
Прорецензовано редакційною колегією